

xime elicitivum operationis prorsus immaterialis, in qua nequit haberi organum ut comprincipium operativum; sed etiam quia non est forma substantialis sed *accidentalis*. Quum enim forma accidentalis dependat in esse a subiecto cuius est actus, si noster intellectus esset actus alicuius organi, dependeret in suo esse a subiecto materiali, ac proinde esset forma materialis, quod repugnat. Dum contra, quum forma substantialis communicet esse subiecto, quod est pura potentia subiectiva; non dependet in esse a subiecto, sed viceversa subiectum dependet ab ea. Et ideo quum forma substantialis communicat materiae tale esse, quod materiae capacitatem excedit, huiusmodi forma erit simul substantialis et per se subsistens seu spiritualis. Et ideo, quamvis spiritualitas animae humanae non sit minor spiritualitate intellectus humani, mirum non est animam rationalem posse esse formam corporis, intellectum autem non posse. Ex data solutione

Intelliges a) quo sensu ab Aristotele (de Anima lib. III. text. 9.) intellectus dicatur separatus, videlicet quia non est actus alicuius organi (1).

Intelliges b) animam humanam esse formam corporis secundum essentiam animae intellectivae, non autem secundum operationem intellectivam neque secundum potentiam elicitivam intellectonis.

Quocirca quaerenti utrum anima humana dici possit forma substantialis corporis *quatenus intellectiva*

Resp. si τὸ *quatenus intellectiva* referatur ad *essentiam animae*, ita ut sensus sit anima humana per essentiam suam, quae est *formaliter intellectiva*, est forma substantialis corporis humani, potest et debet dici forma corporis *quatenus intellectiva*. Si autem τὸ *quatenus intellectiva* referatur sive ad ipsam potentiam intellectivam animae, sive ad huius intellectualem operationem, ita ut sensus esset: anima humana est per suam potentiam vel per suam operationem intellectivam forma substantialis corporis, nullatenus dici potest forma corporis *quatenus intellectiva*. Intellectus enim et intellectio hominis quamvis sint in corpore ratione animae quae informat corpus, tamen non sunt ex corpore neque sunt actus ullius organi corporei. Idcirco S. Thomas (qq. dd. De Anima art. 9.) difficultati undecimae dicenti: « *Anima intellectualis est forma in quantum est intellectualis. Sed intelligere est mediantibus aliis potentiis. Ergo anima unitur corpori ut forma mediantibus aliis potentiis* »; ita respondet: « *Ad undecimum dicendum, quod licet anima sit forma corporis secundum essentiam animae intellectualis, non tamen secundum operationem intellectualem* ».

(1) Cfr. S. Th. C. G. lib. 2. cap. 69. « *Est in anima considerare et ipsius essentiam, et potentiam eius. etc.* ».

QUAESTIO XXXI.

DE UNITATE FORMAE SUBSTANTIALIS IN HOMINE.

THESIS LXIII (1).

In homine non est alia forma substantialis, quam anima intellectiva, « et per eam homo non solum est homo, sed et animal et vivum et corpus et substantia et ens » (2).

PRAENOTIONES.

223. I. **Defensores et osores huius sententiae.** Huic sententiae, quam S. Thomas tuetur cum Aristotele, B. Alberto Magno aliisque magni nominis Doctoribus, quamque sequuntur ii omnes qui eius vestigiis fideliter inhaerent atque eius metaphysica principia non mutilata profitentur, contradicunt non solum ii qui in homine praeter animam rationalem admittunt animam sensitivam et vegetativam ab invicem realiter distinctas, sed etiam qui profitentur quidem animam rationalem in homine non distingui realiter ab anima sensitiva et vegetativa, sed esse formaliter intellectivam et virtualiter sensitivam atque vegetativam, negant tamen eam esse etiam virtualiter corpoream: aiunt enim corpus humanum constitui in esse corporis organici per aliam formam, quam retinet dum informatur anima humana. Hanc autem formam diversimode explicant pro diversis eorum philosophandi placitis.

Scotus ait corpus organicum resultare ex materia prima et ex *forma corporeitatis*, quam ita vocat quia constituit corpus in esse corporis, dum contra per animam constituitur tantum in esse viventis: eam vocat etiam *formam mixti seu mixtionis*, quia ex mixtione elementorum resultat, tandem eam vocat etiam *formam organicam*, quia per eam in corpore resultant organa, quibus corpus disponitur ad recipiendam animam. Scoti opinio ex ipsa Theseos demonstratione et objectionum solutione refutata erit.

Recentiores quidam philosophi, qui post Cartesium negant corpora constare ex materia prima et forma substantiali, atque non valentes

(1) Haec Thesis, quae est corollarium praecedentis, fuit a nobis plene demonstrata in Thes. 27. Attamen in re tanti momenti nonnulla addidisse iuvabit. Ad eam bene intelligendam revocanda sunt in mentem ea quae demonstravimus in Cosmologia de primis principiis intrinsecis entis mobilis Thesib. 1. et 2. et de unitate viventis corporei in Th. 3.

(2) S. Th. qq. dd. de Spirit. creat. a. 3.

imaginationem transcendere, arbitrantur corpora resultare ex aggregationibus atomorum per se subsistentium, asserunt corpus organicum resultare per vim cohaesivam atomorum ex harum varie dispositis aggregationibus; cui corpori, vel potius corpusculorum aggregationi, anima rationalis unitur. Si autem quaeras ab eis, cuiusnam rationis unio sit, non omnes aequaliter respondent.

II. Exponitur et refutatur Systema asserentium vires animae permisceri viribus corporis. Quidam aiunt vires animae permisceri viribus corporis, et ex hac permixtione virium resultare naturam humanam. In qua responsione non solum non salvatur unitas substantialis hominis, sed quaedam falsa et absurdula asseruntur. Etenim *a)* quum plura subsistentia ita iunguntur ut maneant subsistentia distincta, unitas quae resultat est quaedam unitas accidentalis aggregationis. Insuper *b)* haec virium permixtio vel importat animam et corpus singillatim operari ad aliquem effectum communem obtainendum extra se, ut quum plures concurrunt ad movendam navem, vel significat ea vicissim agere et pati, vel significat vires unius transferri in aliud. In prima hypothesi nulla habetur unitas ex parte principii operantis sed tantum ex parte termini. In secunda hypothesi, ad summum habetur unitas quaedam aggregationis; cum autem repugnet corpus agere in spiritualem substantiam, haberetur unio platonica animae moventis cum corpore moto, sicut si angelus moveret montem. Tertia hypothesis est absurdula quia vires unius nequeunt transferri in aliud, nisi impolie, quatenus nempe unum movet aliud, vel ambo vicissim agunt et patiuntur.

III. Exponitur et refutatur Systema asserentium animam uniri corpori producendo in eo modum quo illud vivificat. Afferunt quidam animam rationalem uniri corpori resultanti ex atomorum aggregatione atque in organismum disposito, non quidem illud formaliter vivificando, ita ut sensatio evadat operatio compositi, sed producendo in corpore *modum* aliquem quo corpus formaliter vivat, quique modus a corpore non distinguitur realiter. Quod si quaeras ab eis, quomodo fieri potest ut anima et corpus, si remaneant substantiae subsistentes in suo esse, uniantur substantialiter, respondent: animam et corpus, quamvis sint substantiae per se subsistentes et realiter distinctae, tamen uniri substantialiter per hoc quod constituent unicum principium operationis seu unicam naturam. Quae omnia pugnantia esse et non nisi verba, iam satis demonstravimus (n. 25. VII. et nn. 81. 82. 83.).

Et sane, ut omittamus sensationem esse operationem compositi et absurde omnino ab adversariis dici animam sentire per hoc quod recipiat impressionem immediate ab organo corporeo, mediate autem a sensibilibus exterioribus, quaerimus 1º ad quid reducitur haec unio animae subsistentis cum corpore organico subsistente? Respondent consistere in hoc quod anima producat in corpus *modum* aliquem quo

corpus formaliter vivat, qui *modus* non est aliud realiter ab ipso corpore. Ex qua responsione fluit *a)* animam non uniri corpori ut causam formalem sed ut *causam efficientem*, quatenus nempe producit in corpus aliquem modum; *b)* hanc animae efficientiam *resolvi in nihilum*. Nam si iste modus non distinguitur realiter a corpore, anima nullam novam realitatem producit in corpore: porro causa efficiens quae nullam producit realitatem, est causa cuius efficientia resolvitur in nihilum. Ergo haec mirabilis et substantialis unio animae cum corpore, tandem aliquando neque erit substantialis, neque erit formalis, neque erit causae efficientis cum suo reali effectu, sed erit mera quaedam et inintelligibilis coexistentia in eodem loco substantiae spiritualis cum substantia corporali. Sed praescindendo ab huiusmodi incohaerentiis, permittamus secundum hanc opinionem animam modo hoc inintelligibili uniri posse corpori subsistenti ad aliquid cum ipso operandum in composito humano, et per ipsum tamquam per instrumentum ad operandum aliquid in alia corpora. Quaerimus quamnam unitatem habere poterit principium operationis ex tali coniunctione resultans? Profecto non aliam unitatem, quam accidentalem in infimo gradu, eam videlicet quae resultat ex pluribus subsistentibus ad invicem ita agentibus vel patientibus, ut unum inserviat alteri tamquam instrumentum ad aliquid opus. Iamvero hanc vel similem unionem duarum substantiarum constituere unicam naturam ille dixerit, qui ignoraverit non omne principium operandi aequalem unitatem importare: aliquod enim principium operandi habet unitatem tantum ex parte termini operationis, sicut sunt multi equi simul trahentes unum currum vel sculptor simul cum scalpello sculpens statuam; aliquod principium operandi habet unitatem etiam ex parte principii tum proximi tum remoti, sicut est Deus in quo essentia et potentia operativa prorsus identificantur; aliquod autem aliud principium operandi habet unitatem tantum ex parte principii remoti sed non ex parte principii proximi, sicut sunt creaturae in quibus essentia (quae quatenus est principium remotum operationis vocatur *natura*) distinguitur realiter a potentissimis operativis, quae sunt principia proxima operationum. Afferre igitur animam rationalem et corpus per se subsistentia coniungi posse in unitatem naturae eo quod ad id sufficiat ut convenient in unitate principii operativi quamvis remaneant substantiae in suo esse distinctae, est in ambiguis ludere. Nomen enim *natura* in scholis semper usurpatum fuit ad designandam ipsam substantiam quatenus ratione sua formae substantialis est *primum principium quo remotum* operationum.

Mirum non est, si, relictis principiis verae metaphysicae, quae est Sancti Thomae, eius desertores eo logice devenant, ut licet verbis fateri cogantur animam rationalem esse formam substantialem corporis humani, re tamen negent.

PROBATUR THESIS (1).

224. I. Sicut iam demonstravimus in Cosmologia q. I. prima principia intrinseca entis corporei sunt pura potentia subiectiva, quae vocatur materia prima, et actus primus, qui vocatur forma substantialis. Atqui anima humana est forma substantialis entis corporei, quod vocatur homo, sicut demonstravimus in Thesi praecedenti. Ergo anima humana est actus primus corporis humani. Sed si corpus humanum praeter animam humanam actuaretur immediate per formam corporeitatis, haberet duos actus primos, quod repugnat. Ergo nisi velit quis asserere animam esse simul et non esse actum primum hominis, fateri debet eam esse unicam formam substantialiem eius.

II. Ens quod habet esse primo et simpliciter est substantia: forma autem substantialis est actus per quem ens, cuius essentia est composita ex potentia et actu, constituitur formaliter in ratione entis primo et simpliciter. Ergo repugnat ut in aliquo ente sint plures formae substantialies. Sed anima humana est forma substantialis in homine. Ergo impossibile est ut in homine praeter animam humanam sit alia forma, per quam homo constituantur in ratione substantialiae corporeae.

III. Illud ens corporeum, quod vocatur homo, existit extenso modo, vegetat, sentit et intelligit. Atqui id per quod primo ei competit sub dimensionibus existere, vegetare, sentire et intelligere, debet esse unicum principium formale primum. Ergo in homine non est alia forma substantialis quam ea quae sit formaliter intellectiva et virtualiter sensitiva, vegetativa et corporea, quam vocamus animam rationalem. *Maior* est evidens. *Minor* ita probatur. Unusquisque nostrum sentit et intelligit se sentire. Ergo in nobis idem est principium sentiendi et intelligendi, nam operationes immanentes nequeunt reduci ad unitatem, nisi fundentur in eodem primo principio formalis. Sensatio autem est operatio compositi. Ergo idem principium formale compositi, nempe corporis prout corpus est organicum et extensem, est principium sentiendi. Sed primum principium quo sentiendi est primum principium quo intelligendi. Ergo in homine anima intellectiva est unica forma.

IV. Confirmatur argumentis allatis in Thesi 27. ubi demonstravimus unitatem formae substantialis in vivente.

SCHOLIA.

225. I. Anima rationalis non unitur corpori nisi materia sit ultimo disposita ad hanc nobilissimam formam. Ex eo quod anima rationalis *immediate* uniatur materiae primae minime sequitur materiam quo-

(1) Cfr. S. Th. in II. De Anima, lect. 1. — qq. dd. de Spirit. Creat. a. 3.

cumque modo dispositam posse informari ab anima rationali. Nam propria potentia respondere debet proprio actu. Quapropter nobilissimae formarum respondere debet nobilissimum corpus mixtum, aperte attemperatum, et perfecte organizatum. Id autem in naturali generatione praestatur per successivas formas viales. Tunc enim anima rationalis infunditur corpori, quum hoc ad ultimam dispositionem per venerit, vi cuius evadit propria potentia huius nobilissimi actus seu formae, quae est anima intellectiva. Hac autem adveniente in instanti quo generatio perficitur, cessat forma inferior actuare materiam ad talem gradum dispositionis elevatam, ut nequeat ab alia forma actuari quam ab anima rationali, quae quum sit nobilissima formarum substantialium, praeter causalitatem formalem sibi propriam praestat totum id, quod inferiores formae successive praestiterunt. Ea enim est *formaliter* intellectiva, *virtualiter* autem *sensitiva*, *vegetativa* et *corporea*.

Quapropter obiciendi: Anima unitur materiae dispositae. Ergo unitur materiae existenti et remanenti sub quadam alia forma, **respondebis:** *Conc. antec. sed nego conseq.* Etenim consequentia staret si anima non posset praestare id quod praestant formae inferiores. Quum autem anima rationalis sit perfectissima omnium formarum substantialium, sequitur eam praestare posse et debere quidquid inferiores formae substantialies praestant. Iure igitur Cardinalis Cajetanus (in 1. p. q. 76. a. 4. ad 3.) carpit adversarios, qui tali obiectione utuntur, utpote dupli fallacia peccantes, nempe *non causae et consequentis*. *Non causae* quidem, quia animam humanam uniri *immediate* materiae non importat animam esse imperfectam, sed eam dare materiae ipsum primae perfectionis gradum. Quare similes essent ei qui ita ratiocinaretur: homo intelligit, ergo non potest sentire, neque vegetare. Insuper peccant fallaciā *consequentis*, qui argumentantur a superiori ad inferius affirmative, sicut si aliquis diceret: *est animal, ergo est homo*.

Tandem animadvertere liceat tale argumentum retorqueri posse contra Scotum caeterosque, qui admittunt non esse in homine tres animas, nempe rationalem, sensitivam et vegetativam, sed profitentur animam rationalem esse virtualiter sensitivam et vegetativam. Nam quemadmodum forma corporis organici disponit ad formam vegetativam, haec disponit ad sensitivam, et sensitiva ad intellectivam.

II. Anima humana quatenus consideratur ab intellectu in functione formae inferioris dici potest haberi ad seipsam quatenus consideratur in functione formae superioris ut potentia ad actum. Etenim quum anima rationalis praestet in homine omnes effectus formales formarum inferiorum, praebet intellectui fundamentum considerandi ipsam sub diversis rationibus, ita ut intellectus noster dum considerat animam quatenus praestat effectum formale formae inferioris, comparare possit eam ad seipsam quatenus praestat munus formae superioris, ut

perfectibile ad perfectivum, seu ut materiale ad formale. Et ideo intellectus noster cum veritate dicit animam rationalem quatenus confert corpori humano infimum gradum essendi corporis physici se habere ad seipsam quatenus ei confert gradum essendi corporis vegetantis ut potentia ad actum, atque iterum quatenus ei confert gradum essendi corporis vegetantis se habere ad seipsam ut potentia ad actum quatenus ei confert gradum essendi sensitivi etc. Ex qua animadversione apparet etiam quomodo cum veritate dicere quis possit *proprium susceptivum animae esse tum materiam primam tum corpus organicum.* Quatenus enim anima consideratur *identice et materialiter* idest ut *forma substantialis corporis*, materia prima dicitur esse eius proprium susceptivum. Quatenus autem anima consideratur *formaliter* ut anima, idest in eo gradu perfectionis qui competit ei ut est principium formale vitae, corpus organicum dicitur esse proprium susceptivum eius. Itaque:

Quaerenti 1º. *Utrum anima humana coniungatur IMMEDIATE vel MEDiate materiae primae?*

Resp. Si anima sumatur *identice et materialiter*, dicenda est uniri *immediate* materiae primae; si autem sumatur *formaliter*, quatenus est *anima* et tribuit corpori gradum essendi proprium viventium, dicenda est uniri materiae primae, *mediate*, videlicet *mediante seipsa* quatenus tribuit corpori inferiorem etiam gradum essendi. Quapropter pro multiplicitate graduum perfectionis, quos communicat corpori, sunt variis gradus *virtualis mediationis* inter animam et seipsam.

Quaerenti 2º. *Cur anima dicatur uniri corpori, non autem materiae primae?*

Resp. Quia nomen *anima* formaliter acceptum importat principium formale vitae, quod habet pro potentia subiectiva proportionata corpus organicum. Corpus autem viventis in quantum corpus actuatur ab anima non quatenus est formaliter principium vitae sed quatenus est virtualiter forma corporea.

III. Anima quatenus motor unitur corpori per medium. Etenim anima non solum est forma corporis, sed etiam est motor eius, ita tamen ut anima non moveat corpus immediate sed mediantibus potentiis operativis, quae sunt principia proxima operationum eius. Hinc fit ut inter animam et corpus, quatenus anima est eius forma, non cadat aliquid medium, quatenus autem anima est corporis motor cadit aliquid medium, nempe intercedunt potentiae operativaes. Hac re pulcherrime declarata, S. Thomas (1) ita concludit: « Sic ergo inter animam secundum quod est motor et principium (remotum) operationum, et totum corpus, cadit aliquid medium, quia mediante aliqua prima parte primo

(1) QQ. dd. de Anima a. 9.

« mota movet alias partes ad suas operationes, sicut mediante corde « movet alia membra ad vitales operationes: sed secundum quod dat « esse corpori, immediate dat esse substantiale et specificum omnibus « partibus corporis. Et hoc est quod a multis dicitur, quod anima « unitur corpori ut forma sine medio, ut motor autem per medium ».

IV. Accidentia quae praexistunt in corpore ante infusionem animae sunt numerice diversa ab accidentibus compositi animati. Etenim quum non omnia composita corporea producta sint per creationem, sed primis creatis, nova per corruptiones et generationes producta deinde fuerint et producantur; hinc fit ut in processu generativo materia existens sub una *forma substantiali*, gradatim per agentia naturalia recipiat in composito talia accidentia, quae eam indisponunt ad formam quam habet et disponunt ad aliam formam, quae ab agente proportionato causabitur in materia statim ac evadat ultimo disposita ad eam suscipiendam. Quum autem in novo composito generato dispositiones accidentales dependeant in esse mediante nova forma a nova substantia, a qua per resultantiam causantur; nequeunt esse eadem accidentia cum eis quae in composito corrupto inveniebantur, qutum unitas entis ab eius esse dependeat, sed quaedam ex eis nempe *accidentia propria* novae essentiae sunt tum *numerice* tum *specifice* diversa, accidentia autem *communia* sunt tantum *numerice* diversa.

OBJECTIONES (1).

226. Obiect. 1º. Philosophus per definitionem, qua (in 2º de Anima, cap. 1.) definit animam *actum corporis physici organici potentia vitam habentis*, comparat corpus physicum organicum potentiam vitam habens ad animam, ut materiam ad formam. Atqui corpus nequit esse physicum et organicum absque aliqua forma substantiali. Ergo iuxta Philosophum est in corpore humano forma substantialis corporeitatis praeter animam humanam.

Resp. Dist. mai. Philosophus per eam definitionem comparat corpus organicum ad animam *formaliter* acceptam, *Conc. identice* acceptam, *Nego. Dist. min.* corpus nequit esse physicum et organicum absque aliqua forma, quae sit *vel re vel ratione* distincta ab anima, *Conc.* quae sit *semper realiter* distincta ab anima, *Nego et nego consequentiam.* Solutio patet ex n. 225. II.

Obiect. 2º. Quae sunt diversa per essentiam, non uniuntur sine medio. Sed anima et corpus differunt per essentiam. Ergo nequeunt immediate uniri.

Resp. Dist. mai. Si sint essentiae completae in ratione speciei, *Conc. secus, Nego. Contrad. min.* anima et corpus differunt ab invicem tam-

(1) Cfr. S. Th. qq. dd. de Spirit. Creat. a. 3. — de Anima a. 9.

quam essentiae completae, *Nego*; ut partes essentiae, idest ut actus et potentia in linea eiusdem essentiae, *Conc. nego conseq.*

Obiect. 3^a. In processu generativo corpus ante adventum animae rationalis habet aliquam formam. Atqui adveniente anima rationali, nequit dici illa forma deficere, quia non adnihilatur, neque migrat in aliud subiectum. Ergo simul cum anima rationali remanet in homine forma corporeitatis.

Resp. Dist. mai. habet aliquam formam stabilem et determinatam speciem habentem, *Nego*; habet aliquam formam vialem et embryonalem, *Conc. Nego min. Ad. rat. addit.* addo tertium membrum, vide licet in processu generativo illa forma *corrumpitur per accidens* ad corruptionem compositi, cui succedit per adventum animae rationalis compositum humanum.

Sedulo notandum est processum generativum hominis resultare ex successivis generationibus et corruptionibus quae terminantur ad generationem hominis, quae locum habet per infusionem animae humanae corpori iam viventi vita non solum vegetativa, sed etiam sensitiva. In qua successione est successio formarum intermediarum, quae non sunt in determinata seu perfecta specie sive vegetali, sive animali sed sunt imperfectae et essentialiter tendentes ad disponendam materiam ad animam rationalem quae est terminus generationis humanae. Idem proportionaliter contingit in generatione brutorum. Idecirco S. Thomas (1) loquendo de operationibus vitae, quae apparent in embryo, postquam excluderit erroneas explicationes, ita concludit:

- « Relinquitur ergo dicendum, quod in generatione hominis vel animalis sunt multae generationes et corruptiones sibi invicem succidentes.
- « Adveniente enim perfectiori forma, deficit imperfectior. Et sic cum in embryo primo sit anima vegetativa tantum; cum per ventum fuerit ad maiorem perfectionem, tollitur forma imperfecta, et succedit forma perfectior, quae est anima vegetativa et sensitiva simul;
- « et ultimo cedente, succedit ultima forma completissima, quae est anima rationalis ».

Obiect. 4^a. Nemo dat quod non habet. Sed anima rationalis non habet corporeitatem, cum sit incorporea. Ergo non dat homini corporeitatem; et ita oportet quod homo habeat hoc ab alia forma.

Resp. Dist. mai. Nemo dat quod neque *formaliter*, neque *virtualiter* habet, *Conc.* Nemo dat quod saltem *virtualiter* habet, *Nego. Contrad. min. Nego conseq.* In hac et similibus obiectionibus plura confunduntur. Ex eo enim quod forma perfectior habeat *formaliter* eam perfectionem, qua specificatur, non sequitur eam non habere *virtute* perfectiones inferiorum formarum. Insuper ex eo quod anima non sit corpus non sequitur eam non posse esse formam corporis. Si enim haec consequentia

(1) QQ. dd. de Sp. cr. a. 3. ad 13.

bona esset, sequeretur nullam omnino formam posse esse formam corporis, quum repugnet formam esse corpus. Itaque nemo confundat corpus cum primis principiis intrinsecis corporeis, quae sunt pura potentia subiectiva seu materia prima, et actus primus seu forma substantialis. Ita fiet ut non mirabitur, si praedicata quae convenient composito non convenientia eius componentibus et vicissim. Etenim ex. gr. corpus est corruptibile *per se*, forma substantialis materialis est corruptibilis tantum *per accidens*, materia prima non est corruptibilis neque *per se* neque *per accidens*.

Obiect. 5^a. Formae uniuntur materiae eo modo, quo materia est in potentia ad eas. Sed materia per prius est in potentia ad formas elementorum, quam ad alias formas. Ergo anima et aliae formae non uniuntur materiae, nisi mediantibus formis elementorum.

Resp. Dist. mai. Quatenus adesse debet aliquis ordo in successione formarum in materia, *Conc. quatenus* materia immediate informari possit tantum a formis infimae perfectionis, *Nego. Contrad. min.* materia est per prius in potentia ad formas elementorum, quatenus ordine naturae materia prius informatur a formis elementorum; et dum informatur formis perfectioribus, hae continent virtute perfectionem formarum elementarium, *Conc. quatenus* immediate informari possit tantum a formis elementaribus, *Nego. Dist. conseq.* anima et aliae formae non uniuntur materiae nisi habeant etiam virtutem formarum inferiorum, *Conc. nisi* formae inferiores simul actuent eamdem materiam, *Nego.*

Obiect. 6^a. Corpus humanum et cuiuslibet animalis est corpus mixtum. Sed in mixto oportet ut remaneant formae elementorum. Ergo anima unitur corpori mediantibus formis elementaribus.

Resp. Dist. mai. Est mixtum reale, *Conc. est* mixtum ad sensum, *Nego. Contrad. min. in* mixto ad sensum, *Conc. in* mixto reali, *subdist. remenant virtute, Conc. remanent actu, Nego.*

Obiect. 7^a. Illud, quo subtracto solvitur unio aliorum unitorum, videtur esse medium inter ea. Sed subtractis spiritibus vitalibus et calido naturali extincto, solvitur unio animae et corporis. Ergo praedicta sunt medium inter animam et corpus.

Resp. Dist. mai. Si quae uniuntur sint unita accidentaliter, *Conc. si* sint unita substantialiter, *subdist. est* dispositio quaedam immediate afficiens compositum ut materia evadat propria potentia alicuius formae substantialis, *Conc. est* quaedam forma media immediate actuans materiam, *Nego. Contrad. min. Nego conseq.* Solutio patet ex dictis sub n. 225. I.

Obiect. 8^a. In homine sunt partes quaedam corporeae essentialiter diversae, ut cerebrum, cor, carnes, ossa etc. Atqui quae sunt huiusmodi sunt specificē diversa. Ergo debent constitui in sua specie per formas diversas.

Resp. *Dist. mai.* Si τὸ essentialiter significat eas habere *dispositiones* diversas procedentes a multiplici virtute animae, *Conc.* si τὸ essentialiter significat eas habere diversas essentias, *Nego*. Nam ipsae, quum sint partes, non sunt in specie aliqua, sed totum. *Contrad. min.* et *Nego conseq.*

Obiect. *9^a.* Si anima esset unica forma substantialis in vivente, admitti deberet in cadavere nova forma, quae cadaverica vocatur. Atqui haec forma cadaverica nequit admitti, quum nequeat adsignari eius causa sufficiens. Ergo in corpore vivente admittenda est alia forma corporea praeter animam.

Resp. *Dist. mai.* Deberet admitti nova forma imperfecta et vialis ad corruptionem, *Conc.* nova forma perfecta, quae constitutus corpus in specie completa, *Nego*. *Nego min. et conseq.* S. Thomas in Lib. I. de Generat. lect. 8., hanc difficultatem ita praecipit. « Manifestum est in generatione compositorum, puta animalis, quod inter primum principium generationis, quod est in semine, et ultimam formam animalis completam, sunt multae generationes mediae, quae necessario terminantur ad alias formas, quarum nulla facit ens completum secundum speciem, sed est ens incompletum, quod est via ad speciem aliquam. Similiter autem ex parte corruptionis sunt multae formae mediae, quae sunt formae incompletae, non enim, separata anima, corpus animalis statim resolvitur in elementa, sed hoc fit per multas corruptiones, succendentibus sibi in materia multis formis imperfectis, sicut est forma corporis mortui (seu cadaveris) et postea putrefacti.» Neque causa huius formae imperfectae est longe quaerenda. Quum enim in mixto vivente elementa remanserint *virtute*, cessante forma vitali ad mortem viventis, resultant iterum formae elementares ordine inverso quo in formatione mixti viventis fuerant attemperatae; ita ut prius ex disrupta attemperatione perfecta virium, quae erant in vivente, resultant quedam formae mixtorum imperfectorum et vialium ad elementa, ultimatim vero ipsae formae elementorum in quae corpus mortuum tandem resolvitur. Quare formae cadavericae et caeterarum imperfectarum, quae in corruptione sibi invicem succedunt usque ad elementa, *causa per se* est illud agens quod elementa primo produxit, *causa autem per accidens* sunt ea agentia sive naturalia sive artificialia quae destruxerunt in corpore vivente aliquam ex dispositionibus necessariis ad informationem animae.

Obiect. *10^a.* Post mortem Christi Domini iacuit per triduum in se pulchro *idem corpus*, quod fuit in Christo vivente. Atqui si corpus mortuum Christi fuisset informatum formā cadavericā fuisset aliud a corpore Christi viventis. Ergo documenta Fidei non sinunt nos admittere formam cadavericam.

Resp. *Dist. mai.* Fuit idem identitate hypostasis et materiae, *Conc.* identitate totali, *Nego*. Nam secus non fuisset mortuum, *Contr. min.*

Nego conseq. Propter identitatem *hypostasis* seu *suppositi* Corpus Christi mortuum remansit *simpliciter* idem (1).

Obiect. *11^a.* Si anima esset forma substantialis corporis in quantum corporis, anima Christi dici deberet remanere in Eucharistia sub speciebus panis ex virtute sacramenti seu *ex vi verborum consecrationis*, et non tantum *per concomitantiam*. Atqui Concilium Tridentinum (in Sessione XIII. cap. 3.) docet animam Christi in Eucharistia sub speciebus panis adesse *per concomitantiam* dumtaxat. Ergo videtur admittenda in Corpore Christi forma corporeitatis, diversa ab anima, quae vi verborum remaneat.

Resp. *Dist. sequelam maioris.* Si anima *formaliter* ut anima esset forma substantialis corporis in quantum corporis, *Conc.* Si anima quatenus *virtualiter* praestat in corpore vivente munus formae corporeae in infimo gradu est forma substantialis corporis in quantum corporis, *Nego*. *Conc. min.* *Nego conseq.* Concilium non aliter loqui potuit. Nam ex naturali verborum significatione et ex ipsa speciali ratione Eucharistiae, nullatenus dici potuit Anima Christi adesse in Eucharistia sub speciebus panis *ex vi verborum*. Etenim ex hac sententia sequeretur 1º Corpus Christi *quatenus animatum* esse praesens sub speciebus panis in Eucharistia, et ideo numquam ponи posse sub speciebus panis absque anima. Iamvero hoc falsissimum est. Nam si in triduo mortis aliquis Apostolus confecisset Eucharistiam, corpus mortuum Christi fuisset praesens sub speciebus panis, non autem anima. *Sequeretur* 2º non salvari significationem Sacramenti, quod est ad modum cibi et potus, quae significatio non convenit corpori informato anima. *Sequeretur* 3º non repraesentari *sensibiliter* in Eucharistia sacrificium Crucis idest mortem Christi et separationem Sanguinis a Corpore Christi. Etenim corpus separatum a sanguine nequit connaturaliter esse animatum. Iamvero verba consecrationis sunt pars sensibilis atque formalis Eucharistiae. Quamvis igitur anima rationalis sit unica forma substantialis in corpore Christi viventis, necesse fuit dicere eam in Eucharistia sub speciebus panis non adesse *ex vi verborum consecrationis*, sed tantum *per naturalem concomitantiam*.

Caeterum inopportune obiciuntur contra doctrinam S. Thomae de unitate formae substantialis in homine ea verba, quae Patres Concilii Tridentini exscriperunt ex ipso S. Thoma, qui Doctrinae Catholicae de Venerabili Sacramento Eucharistiae fuit praecellarus expositor et defensor. En unum ex multis testimoniorum S. Doctoris, ubi inveniuntur verba, quae Concilium sua fecit: « Respondeo dicendum quod omnino necesse est confiteri secundum fidem catholicam quod totus Christus sit in hoc Sacramento. Sciendum tamen quod aliquid Christi est in hoc Sacramento dupliciter: uno modo quasi *ex vi sacramenti*, alio modo *ex*

(1) Cfr. S. Th. 3. p. q. 10. a. 5.

« naturali concomitantia. Ex vi quidem sacramenti est sub speciebus huic sacramenti id in quod directe convertitur substantia panis et vini praexistens, prout significatur per verba formae, quae sunt effectiva in hoc sacramento, sicut et in caeteris mutationibus, puta cum dicitur: *Hoc est corpus meum*, vel: *Hic est sanguis meus*. Ex naturali autem concomitantia est in hoc sacramento illud quod reliter est coniunctum ei in quod praedicta conversio terminatur. Si enim aliqua duo sunt realiter coniuncta (coniunctione adaequata et importante mutuam dependentiam), ubicumque est unum realiter, oportet et aliud esse. Sola enim operatione animae discernuntur quae realiter sunt coniuncta » (1).

Conferatur etiam testimonium S. Doctoris in IV. Sent. Dist. X. Quaest. 1. art. 2. Solutione 1. ubi praeter ea quae etiam in superiori testimonio habet, triplicem rationem afferit cur anima nequeat dici praesens *ex vi sacramenti* sub speciebus panis, nempe: *ex termino a quo conversionis*, qui est panis et vinum; *ex significatione formae sacramentalis*; et *ex usu sacramenti*, qui est cibus et potus. Deinde ita concludit: « Secundum hoc ergo patet quod cum anima Christi non habeat similitudinem cum substantia panis, nec in forma sacramenti de anima fiat mentio, nec anima conveniat ad usum sacramenti, qui est manducare et bibere; ad animam non terminatur conversio panis nec vini, sed ad corpus et sanguinem Christi, quae ab anima separata non sunt et ideo anima non continetur ibi *ex vi sacramenti*, sed tamen continetur ibi *ex naturali concomitantia* ad corpus quod vivificat. Unde si fuisset facta conversio panis in corpus Christi quando erat mortuum, anima non fuisset sub sacramento ».

QUAESTIUNCULAE.

227. **Quaeres 1°.** *Utrum sanguis, aliisque humores non excrementitum informentur anima?*

Resp. Non omnium esse eamdem sententiam. Ad sanguinem praesertim quod attinet, P. Sylvester Maurus, qui (2) negantem sententiam

(1) 3. p. q. 76. a. 1.

(2) **Obiectio est sequens:** Omnes partes eiusdem compositi informantur eadem forma substantiali. Sed sanguis est pars animalis... Ergo etc. - **Responsio P. Sylvestri Mauri:** Ad primum. In vivente ac praesertim in animali dantur duo genera partium, essentiales et integrales. Essentiales sunt sine quibus non potest esse species talis viventis, ex gr. materia et forma hominis. Nam nec corpus sine anima, nec anima sine corpore est homo. Integrales sunt sine quibus vivens potest quidem retinere speciem, sed non potest esse integrum, ex gr. manus et pes. Potest enim dari homo sine manu, sed tum non est integer, sed mutilus. Partes integrales aliae sunt primariae, aliae secundariae. Primariae sunt quae ita sunt partes viventis ut ipsae vivant; ita sunt partes subiecti vivificati et instrumenti coniuncti cum anima ad exercendas operationes vitales ut et ipsae sint partiale subiectum vivificantum

cum Aristotele et S. Thoma tuerit, distinctione facta inter partes integrales primarias et secundarias viventis, sanguinem aliosque humores non excrementitios accenset *partibus integralibus secundariis* viventis, quas actu informari ab anima negat, utpote quae nullam exerceant operationem vitalem, sed tantum alant, foveant et roborent caeteras partes ad operationes vitales, careantque continuitate cum vasibus in quibus includuntur. In solutione autem cuiusdam obiectionis suam sententiam breviter et dilucide exponit et ostendit quo pacto quidam textus Aristotelis et S. Thomae, qui contradictorii videntur, conciliari possint.

Quaeres 2°. *Quaenam sit sedes animae humanae?*

Resp. Animam quoad suam essentiam esse totam in toto corpore ab ipsa informato et totam in qualibet parte eius, sed quoad suas virtutes seu potentias ibi esse ubi hae operantur. Porro potentiae organicae, quae operantur per organa tamquam comprincipia suarum operationum, in his subiectantur, videlicet unaquaque in organo sibi proportionato. Potentiae autem stricte immateriales, nempe intellectuales, subiectantur in ipsa essentia animae intellectivae. Attamen quum hae potentiae operentur cum instrumentalis et extrinseco concursu potentiarum organicarum, ibi dici possunt esse modo virtuti stricte spirituali convenienter ubi sunt potentiae organicae, quae ipsis immediate deserviunt.

Quaeres 3°. *Quo tempore anima humana creatur et infunditur corpori?*

Resp. Animam humanam tunc creari cum infunditur corpori, infundi autem corpori quum materia est ultimo disposita ad hanc nobilis-

et instrumentum coniunctum ad exercendas tales operationes, ex gr. manus, pes etc. Partes secundariae sunt quae ita per suam substantialiam sunt complementum subiecti vivificati et instrumenti coniuncti prout talis, ut non sint partiale subiectum, nec partiale instrumentum coniunctum animae, et tales sunt humores, capilli, unges, etc. Praeter istas partes primarias et secundarias viventis, dantur aliae, quae proprie non sunt partes viventis, sed vel dantur in vivente pure ex necessitate materiae, vel spectant ad causam a qua vivens conservatur, et ad locum in quo vivit ».

Iam ad argumentum: omnes partes viventis informantur anima, *distinguo*, omnes partes primariae, concedo; secundariae, nego; nam istae sunt solum complementum aliarum partium in ratione subiecti idonei, atque instrumenti coniuncti, ut dictum est. Confirmatur haec doctrina, quia per eam conciliatur textus Aristotelis ac S. Thomae qui textus videntur oppositi. Aristoteles 2. de Partib. c. 2. numerat sanguinem inter partes animalium; cap. 10. eiusdem libri dicit, *nec ipse sanguis tactu praeditus est, quippe cum nulla pars sit animalium*. Non est contradicatio quia cap. 2. loquitur de partibus, abstractendo a primariis et secundariis, cap. 10. de partibus primariis. S. etiam Thomas aliquando dicit sanguinem esse partem actualē viventis, aliquando dicit esse partem solum potentiale; sed non est contradicatio, quia est pars actualis secundaria, sed est pars primaria solum in potentia, cum sit ultimum alimentum proxime convertibile in partes animatas, adeoque primarias ». *Sylv. Maurus Quaest. Philos. q. 28.*

simam omnium formarum. *Ratio primi* est, quia, ut ait S. Thomas (1. p. q. 90. a. 4.), « Deus primas res instituit in perfecto statu suaem naturae, secundum quod uniuscuiusque rei species exigebat » (eo quod, ut demonstravimus sub n. 132., Deus immediate produxit prima individua uniuscuiusque speciei). « Anima autem, cum sit pars humanae naturae, non habet naturalem perfectionem, nisi secundum quod est corpori unita. Unde non fuisse conveniens animam sine corpore creari ». *Ratio secundi* constat ex superioribus et ex integra doctrina de corporeis generationibus. Quod si quaeras quandonam materia in embryone sit sufficienter disposita ad talem formam; respondemus quaestionem esse valde difficilem et physiologicas investigationes accuratissimas expostulare.

EXPLICIT PHILOSOPHIA NATURALIS.

THEOLOGIA NATURALIS

PROOEMIUM

1. Ad ipsum Metaphysicae fastigium accedimus, in quo de Suprema Causa omnis entis, cuius proprius effectus est ens in quantum ens, seu de Deo Optimo Maximo sermonem habebimus. Quemadmodum enim in Prolegomenis Philosophiae Primae diximus, quamvis Metaphysica ratione sui *objecti formalis* in plures scientias dividi nequeat; tamen ratione partium quae eius objectum integrant, quaeque sunt *ens* et *principia entis*, dividi potest in plures partes. Harum nobilissima est ea quae agit de Primo Principio seu de Suprema Causa omnium entium videlicet de Deo, ac proinde *Theologia* nominatur. Additur autem vox *Naturalis* eo quod non ex fontibus divinae revelationis, sed ex ipsis naturalibus effectibus lumine rationis consideratis, adsurgit haec scientia ad aliqualem cognitionem Dei. Caeterum quaenam sit haec cognitio et intra quos limites necessario contineri debeat, ex decursu Tractationis manifestum fiet. Haec Tractatio quadripartita erit. Etenim primo loco de *existentia* Dei, deinde de eius *essentia*, tum de *attributis*, atque ultimatum de divinis *operationibus* agemus. In quibus explicandis et demonstrandis, sicut in caeteris Philosophiae partibus, praeclarum Sancti Thomae doctrinam fideliter sequemur, commentarium exhibendo eorum quae S. Doctor sive in 1^a parte Summae Theologicae sive in locis parallelis angelica plane sapientia tradidit. Faxit benignissimus Deus, ut haec postrema et nobilissima pars nostrae philosophiae peculiari ratione ad Maiorem Eius excelsi Nominis gloriam cedat.

• * •